

Kırkpınar

Her ayın beşinde ve yirmisinde çıkar ilmî, içtimai, edebî mecmua

İçindekiler

Yurt Sevgisi : Yeni bir Ahlâk'a temel	Hamdi Hakverdi
Tenkîit zararlı mıdır ?	Vedat Sadi
Talebe seçme işindeki zorluk münasebetiyle	Mehmet Naci
Osmanlı tarihinden : Acı Günler.	Ömer Aziz
Cemiyetin yaraları	Reşat Sadi
Bayrım (Byron)	Rasim Eroğlu
Baudelaire'den şiirler (Tercüme)	
Dalga çocukları	Arif Nihat
Batı ve Zeynep (Şiir)	Yaşar Zeki
Yeşil sanki Arap (Hikâye)	H. H.

Sayı : 3

Yıl : 1

5 Şubat 1934

Fiatı :

10 Krş.

Kırkpınar

Her ayın beşinde ve yirmisinde çıkar ilmi, içtimai, edebî mœcma

SAYI : 3

5 ŞUBA 1934

YIL : 1

Yurt Sevgisi:

Yeni bir Ahlâk'a temel

Yurt sevgisi, inkılâbın yarattığı yeni Türk heyeti içtimaiyesi ahlâkının temelini teşkil edemez mi? Geçen nüshamızda çıkan "Kültür ve Ahlâk meselesi" başlıklı yazımızı, ortaya bu suali koyarak bitirmiştik.

Bugün; yurt sevgisinin bir Ahlâka ne şekilde temel olabileceği hakkındaki düşüncelerimizi ortaya koymak istiyoruz. Derhal işaret etmeliyiz ki, maksadımız sadece şahsî kanaatlerimizi söylemek ve mümkûn olduğu takdirde bir fikir münakaşasına zemin hazırlamaktır. Yeni Türk heyeti içtimaiyesi Ahlâkını tek başımıza tedvin etmek hulyasına kapıldığımız zannedilmemelidir. Bu işin mâna ve ehemmiyetini pek mükemmel takdir ediyoruz.

Ve yine; "Yurt sevgisi" kelimelerinin hatıra getireceği bir ihtimali önceden bertaraf etmek için derhal kaydedelim ki, biz, "Yurt sevgisi" tabiri ile, "Vatanperverlik" kelimesinin ifade ettiği şeyden daha geniş ve daha samimî bir mâna kastediyoruz. Miltet ve milliyet mefhumlarına nazaran daha eski bir maziye sahip bulunan "Vatanperverlik", daima, ferdi vicdanlar için ahlâkî bir müeyyide olmaktan ziyade, siyasî bir kanaat olarak kalmıştır. Ahlâkın bambaşka esaslara dayandığı yerlerde ve zaman-

larda, "Vatanperverlik" e pekâla tesadüf edebiliriz.

Yurt sevgisi, ferdi, sadece içinde yaşadığı toprağa ve heyeti içtimaiyeye karşı değil, fakat aynı zamanda kendi nefsine, kendi mevcudiyetine karşı da mesul vaziyete koyan bir his olacaktır.

Yurt sevgisi Ahlâkının hâkim olacağı bu memlekette, her Türk, bütün hareketlerini bu esasa göre tayin edecektir.

Vazife, onun nazarında; vicdan huzur ve sükûnunu temin eden bir keyfiyet olmakla beraber, yurdun hayat ve istikbalini de alâkadar ettiği cihetle vazife olacaktır.

Hak, en umumî ifadesiyle, ferdin yurda karşı olan vaziyetine, taşıdığı yurt sevgisinin derecesine ve bu sevgiyi hakkile semere verir bir istikamete yöneltmiş veya yöneltmemiş bulunduğu göre tayin edilecek bir keyfiyet olacaktır. Temeli yurt sevgisi olan bir Ahlâkın hakim bulunduğu memlekette, ferdin en şahsî ve en iptidai görünen haklarının bile nasıl hep bu zaviyeden mülâhaza edilebileceğini anlatalım:

Her Türkün *Hayatının kıymeti*, onun bu yurda ait bir fert oluşu bakımından gözetilecektir. Her Türk, sıhhatını ve hayatını, üstünde başka-

Talebe seçme işindeki zorluk münasebetiyle

İnkılâp irfanının temelleri atılırken liselerin islâhı ve buraya gireceklerin iyi seçilmesi, çıkarılırken de güzide (Elite) olarak çıkarılması meselesi zihinleri işgal etmeye başlamıştır. (Elite) zümrenin yetiştirilmesi işi başka memleketlerde, her sahada olduğu gibi, çok tetkik edilmiş ve buna ait pek çok eserler de yazılmıştır. Bu eserlerin

larını daraltmak değil midir?... Ve hakikatlara istinat eden bir tenkitten zarar beklenebilir mi?. Sonra ben bunda bilakis büyük faydalar görüyorum. Meselâ Kırkpınarın neşriyatı üzerine çoktanberi içtima etmiyen halkevi idare heyetlerinin toplu bir halde içtima ettiklerini memnuniyetle işittim. Ama bu içtimada Halkevi münekkidine ne gibi bir ceza tatbik edileceği konuşulmuşta, münekkidin fikrinin ne dereceye kadar tatbika değer olduğu düşünülmemiş. Ziyarı yok. İlkdefa taharrüşiyet vetiresile karşılanan tenkitlerin ileride daha hayırlı neticeler vereceği pekâla ümit edilebilir.

Henüz teşekkül halinde bulunan müesseselerin tenkide pek te tahammülü olmadığından, onların bilâkis teşvik görmeleri lüzumundan bahsediliyor. Ben nihayet her sahada kudretli bir devletin kültür müessesesi olan halkevleri için bunu varit görmiyorum. Halkevleri gibi kendinden pek mühim hizmetler beklenen müesseselerin başında azimkâr, müteşebbis, yılmaz kimseler bulunur. Bu karakterdeki insanlar için tenkit, yeni hamlelere yol açan bir münebbihden başka tesir yapmaz. Yok eğer Adana halkevinin başında bulunanların çalışmak hevesi böyle iki makalecik ile kırılacak kadar az ise beni af buyursunlar. Bir daha yapmam.

VEDAT SADI

en iyilerinden biri de (W. Ostwald) ın "Büyük Adamlar", adındaki kitabıdır. Ben burada, bu defa, meselenin bu kısmına dokunacak değilim, yalnız talebeyi muhtelif mektep ve mesleklerle yollarken onların beden ve fikirce taşıdıkları kabiliyetleri tanımının ve ilerdeki verimlerini kestirmenin zorluğunu ileri sürecek ve meşhur Fransız romancısı (Emile Zola) üzerinde bundan şöyle böyle kırk yıl önce yapılmış bu neviden bir tetkiki hulâsa ederek bu işine ehemmiyetini ve zorluğunu göstermiye çalışacağım. Fransız tıp ve psikoloji âlimi Dr. (Toulouse) un üçyüz sayfaya yakın bir kitabı (Fikirce üstünlüğün nevropati ile münasebetlerine dair tıbbî - ruhî anket) adıyla Zolanın tetkikine hasredilmiştir. Aslında bu tetkik bizim seçme işinde kullanacağımız tetkiklerin tamamen aynı değildir. Fakat bu tetkik seçebilmek için hangi yollardan gitmek lâzımgeldiğine canlı bir örnek olduğundan burada hulâsa etmeği faydasız bulmadım.

Zola kendisinin müşahede altına alınmasına, üzerinde ölçüler, tecrübeler yapılmasına rıza gösterdi ve bu tetkike bir seneden fazla tahammül etti. Sorulan suallere cevaplar verdi, üzerinde ne yapılmak istendi ise memnuniyetle itaat etti. Bu tetkiki (Toulouse) kendi reisliği altında toplanan on bir mütehassısın yardımıyla yaptı. Antropolojiye, adalı kuvvete, lâmisyeye, göze ve görmiye, kulağa ve işitmiye, grafolojiye, kan ve idrara, psikometriye, antropometriye ait bütün yoklamalar ayrı bir mütehassıs tarafından idare edildi ve çok kısa geçeceğim şöyle bir neticeye varıldı:

İrsî tetkikler : Zolanın babası Ve-

nedikli ve sergüzeştçi bir mühendistir, onun babası askeriden bir zattır. Anası zeki, şefkatli ve son derece heyecana elverişli bir kadındır. Babası 44 Anası 20 yaşlarında iken evlendiler, Zola bunların tek çocuğu idi.

Şahsî tetkikler : Zola çocukluğunda zayıftı, söylemesi zorlukla düzelebildi, (S) ve (T) harflerini okuyamamak gibi söyleme bozukluklarının izlerini gideremedi, sıtmalı idi, 18 yaşında hummai tifodiye tutuldu, yirmi-denk kırk yaşına kadar asabî ihtilâller, barsak sancısı, iltihabî mesancei kâzip, hunnak gibi hastalıkları vardı, otuzuna doğru nail olduğu muvaffakiyetler Zolayı saadete ilettili, saadet de onu şişmanlığa götürdü, yüz kiloya yakın bir ağırlığa ve 1,44 karın şişkinliğine sahip oldu, soluk darlığı vardı, hazımsızlık arazından olan (Pyrose) a müptela idi, büyük bir irade ile rejim takip etmesi yüzünden büsbütün vahim hallerden kurtulabildi.

Ruhî tekâmülü hâkında tetkikler: Zola vaktından önce olgunlaşmış bir çocuk değildi, yedi yaşında iken henüz okumayı bilmiyordu, arkadaşları içinde çekingen, utangaç, fakat çok sevgi taşıyan bir çocuktu. Kollejde iken orta derecede çalışkan fakat işlerinde pek muntazam bir talebe idi, bütün dillere hele Yunancaya karşı büyük bir tiksilmesi vardı. Bakaloreada muvaffak olamadı, ve bu yaşta katî, muayyen bir istidat gösteremedi, 24 yaşında ilk hikâyelerini neşre başladı.

Bedenî tetkikler : 56 yaşında iken boyu ortanın üstünde idi, muntazam bir kameti vardı, derisi beyaz ve kılîli idi, göğsü geniş, omuzları yüksek ve dört köşeli idi, çehresi geniş, siması ciddi, düşünceli, ve kederli bir mâna taşırdı. Kafasının ölçüsünde orta bir adamın kafasından pek çok bir fazlalık bulunmadı. Yüzü yumuşak ve sevimli bir adam hissini vermezdi, altı yaşından beri alında kırışıklıklar

vardı. Üst göz kapakları dairesel bir şişkinlikle aşağı inmişti, elleri geniş, hufâsa anatomik cihetten kayda değer bir eksiklik ve fazlalık yoktu. Deveran cihazı yolunda idi, nabız yavaştı, dakikada (55), Kanın tazyığı (950) idi. Teneffüs muntazam yani dakikada (13) idi. Hazım cihazı uzun müddet bozuk iken sonraları iyileşmişti, günde 15 - 20 defa idrarı vardı ki bu hal nevropati ââmetlerinden sayılır. İdrar tahlilinde dimağ yorğunluklarına müptelâ kimselerde rastlanan araz görüldü, bu hal onu bir kalabalıkta nutuk iradından veya bir yazısını okumasından alıkordu, tazyik (Renger) dinamometresiyle (36) kilogram idi, tazyik grafiki şiddetli bir çıkma, devamsız bir cehit ve sonra çabuk bir inme gösterdi. Lâmise kuvveti keskindi, uykusu iyi. Sağ kulağında işitme zayıflamıştı, tat alma hassesi ortanın altında idi.

Hafıza tetkiki : Zolanın hafızası geniş ve karma karışıktır, kendine ve mesleğine ait olan bilgileri kolayca hatırlardı, fakat, hele lisan hafızası pek çürüktü, zor kaideler için sık sık gramer okumağa mecbur olur ve imlâsının doğruluğundan her zaman şüphe ederdi, eskiden yazdığı manzum ve mensur parçaların çoğunu hatırlıyamadı, hatta 19 yaşında iken yazdığı bir şiir kendisine gösterilince bunun (Musset) ye ait olduğunu iddia etmişti. Ezberinde tutması için tekrarlanan rakkamları hatırlamak tecrübesinde hafızasının orta bir hafızadan daha aşağı olduğu görüldü. Reaksiyon müddetinin pek çabuk ve iki olduğu ve dikkatına hakim olduğu anlaşıldı.

Tedâii efkâr tetkiki : Söylenen veya gösterilen bir kelimenin kendisinde neler tedâii ettirdiği yoklanınca (155) kelimedenden (91) i onda bir hayali, (34) ü bir fikri, (15) i bir kelimiyi, (5) tanesi de heyecanı uyardırdı, tedâilerin tetkiki Zolada pek çok marazî fikirler olduğunu, şüpheler-

Osmanlı Tarihinden :

Acı Günler

(1683 - 1689)

Ihtiraslar ve ihanetler yüzünden, Viyana önlerinde mağlup edilen muhteşem Osmanlı ordusu; "Mahzun ve mağmum bir kuru başları ve gözlelerinden akan kanlı yaşlarla „ Belgrada doğru firar etmişti. Çan sesleriyle Kalenberg zaferinin şenliklerini yapan galipler, Türkleri Avrupadan kovmak için projeler hazırlamağa başladılar.

rin, tereddütlerin ve hurafelerin bulunduğu ortaya çıkardı. Telkine elverişli olup olmadığı tetkikinde Zolanın telkin edilmeğe pek az elverişli olduğu anlaşıldı. Heyecanlanma kabiliyeti Zolada pek fazla idi, bunlar bazan bir krizle başlar ve onu ciddi bir surette sarsardı. Ölümünden ürker, geceden korkardı, dinî hislere yer vermezdi, bedîî hisleri az inkişaf etmişti, oyunu sevmez, yalnızlıktan hoşlanır, beceriksiz ve taklide kabiliyeti azdı. En mühim vasfı kuvvetli bir iradeye malik olmasıydı. Uzun çalışmaya ve tahammüle elverişli idi, kendine daima hakim olmasından emin idi. Mesuliyetten korkmazdı, her zaman ön safta bulunmaya doğru bir ihtiras taşırdı.

Laboratuvarda aletlerle ve (Test) denilen metotlu yoklamalarla ferdi ruhiyat tetkikinin ehemmiyetine ve zorluğuna bir örnek olarak bu hulâsayı yaptım. Müellif bu tetkiki, yukarıda işaret ettiğim gibi, Zolada nevropati izleri olup olmadığını anlamak için yapmıştır. Bir gencin her hangi bir meslek veya mektebe yollanması içinde bu tetkik — eğer iş ilmi şeklinde olacaksa — daha çetin ve içinden çıkılması, karar verilmesi daha güç safhalara girer, bu çetin safhalardan yine bu sayfalarda ayrıca bahsedilecektir.

Mehmet Naci

Geçmiş asırlarda müşterek ıstıraplar çekmiş olan Avusturya, Lehistan, Rusya, Venedik ve Malta hükümetleri Osmanlılara karşı ittifak ettiler. Her sahada çökmüş olan imperatorluğun üzerine atıldılar. On altı sene devam eden bu harp esnasındaki "Osmanlı tarihi „ ; mütamadî mağlubiyetlerin doğurduğu gerilemeler, idamlar, isyanlar ve soygunculuklarla dolu bir devirdir..

Bir vakıtlar; Fatihler, Yavuzlar, muhteşem Süleyman ve Sokulluların yüksek idareleri altında zaferden zafere koşan Türk orduları; Avrupayı korku ve dehşet içinde bırakmışlardı. Basra körfezinden Viyana kapılarına, Kafkaslardan Atlas denizine kadar uzanan bu kudretli imperatorluğun geniş seması altında, dört yüz seneye yakın bir zaman; yalnız zafer sesleri, kahraman orduların heybetli harp dönüşleri, Ebüssuut efendilerin adalet dağıtan fetvaları görüldü. Almanyayı bir harp meydanı yapan Türk akıncılarının, yüz binlerce " Sarı saçlı, mavi gözlü, ince belli, ebru hilâl, çeşmi badem „ Cermen ve İslav dilberleriyle döndükleri eşidildi. Mohaç galiplerinin kuvvet ve hürmet dağıtan çehreleri, Bakinin şahane kasideleriyle tesbit edildi. Asırlarca, Hint denizinden Viyana önlerine kadar hürmet edilen Türk bayrağı; " Ser mimarını cihan ve mühendisani devran Sinan ağanın „ ; Edirne ve bizans sırtlarında yükselen büyük dehası üzerinde gururle dalgalandı. Fakat bu ihtişam devri, batan güneş gibi kuvvetini kaybetmişti. Viyana hezimetini ile başhyan gerilemeler, Anadolu halkına on yıl acı günler yaşattı. Fatihler yerine avcılar, Sokul-

lular yerine kıymetsiz vezirler, Ebüs-suut efendiler yerine; dini menfaatlerine alet yapan haris ve cahil hocalar idaresi başlamıştı..

Viyana mağlubiyetinden sonra, sadarete getirilen Kara İbrahim paşa, bir takım esassız behanelerle ordu başında harbe gitmek istemiyor, sadareti kaptırmak korkusile bir çok devlet erkânını katlediyordu. Düşmanlar; Kara Mehmet paşanın Budin müdafaası için gösterdiği harikalar önünde hürmetle eğilirken; İstanbul sarayı aziller ve nasıplarla meşguldu, Sarayların sefahet ve rezalet kokan loş odalarında büyüyen hükümdarlar, devlet adamlarını seçmek kudretini kaybetmişlerdi. Avcı Mehmedin intihap ettiği "Ahvali deryadan bihaber," kaptanlar; Osmanlı donanması ile "Düşmanı dinden ahzi intikama," [1] gidiyorlardı. Dilber hasekilerile Bergos ve Karıştıran taraflarında avlanan hükümdar, imperatorluğun garp hudutlarında ilerliyen düşman ordularının, haksızlığa karşı isyan eden tebanın elim vaziyetlerle alâkasını kesmişti. Ancak iftiralara ehemmiyet vererek idam fermanları yazmak için vakit buluyordu. Halktan alınan ağır vergiler; memleketin müdafaası için harbeden ordulardan ziyade sarayın eğlencelerine sarfediyordu. Bu yüzden orduya lâzım olan silâh ve erzak tedarik edilemiyordu. Sarayın sermaye ile alınmış sermayelerinin çılğın israfatına nihayet vermek, halktan alınan vergilerin memleket müdafaasına sarfı için çareler bulamıyan Osmanlı ricalı; "Bütün kasaba ve vilâyetlerin âyan ve tüccarından akçalar istikrazına," [2] karar verebiliyorlardı. Bir taraftan, beşerî gayretlerin üstünde kahramanlıklarla Budini kurtarmağa çalışan Aptl paşa; silâhsızlık ve yardımsızlık yüzünden şehri düşmanana teslim ederken; Osmanlı sarayı, Arabistan çöllerinden toplanacak

ordularla memleketi kurtarmak belahetine düşmüştü. Anabolu halkı; Ak kaş, Kara Mahmut, Yedigâr oğlu, Yeğen Osman gibi eşkiyanın soygunculuklarile perişan oluyor, "Mazı, ayırık kökü, ceviz kabuğu yemekle helâk," oluyordu. Bir kaç senedenberi süren kuraklık yüzünden buğdayın kilesi iki yüz akçaya çıkmıştı. Halk, ağır vergilerle, eşkiya ve hükümetin soygunculuklarile büyük bir sefaletle düşmüştü. Avcı Mehmedin; dirayetsiz kumandanları, aç ve isyankâr orduyu, dini menfaatlerine alet yapan cahil ülemayı, sefil tebayı düşündüğü yoktu. İslav ve Cermen güzellerile Çengel köy ve İstavroz bahçelerinde kiraz fasılları yapıyordu. Musiki ve raksi küfür sayan yobazlarla, tekke şeyhlerinin kavğaları, padişah nazarında memleket meselesinden üstündü. Düşman istilasile mütemadiyen küçülen imperatorluğun elim vaziyetinden acı duymıyan hükümdar; kadı zadelere tekke şeyhlerinin kavğa ettiklerini eşince "Hay medet! ne yaman gaflet etmişiz. Şöyle bir muhaverede bulunamadık. Sarık yuvarlanmasını seyrederdik," [3] diye teessür duyuyordu.

Hazinede para kalmamıştı. Müderisine varıncaya kadar bütün ülemeden "İmdadiyeler," alınmasına karar verildi. Menfaatleri uğrunda ihtilâllara riyaset eden ülema efendiler, imdadiye talebi üzerine isyan ettiler. Fakat hazineye para lâzımdı. Soyulacak zayıfları bulmak güç değildi. Fetva ile "Sükkânı şehirden zengin olanların mallarını bir takrip cebren alınmasına!," karar verildi. [4] Halkın alın teriyle kazandığı paralar, yük yük Kaymakam Paşa sarayına getirildi. Halkı soyan hükümet erkânı, alınan paraları memleket müdafaasına değil, "Ziri zeminlere!," attılar. Bu şerait altında kimsenin malından, ırzından,

[1] Rağit C. 1. S. 483. 486

[2] Rağit C. 1. S. 486

[3] Silâhdar C. 2. S. 240

[4] Silâhdar C. 2. S. 263

hayatından ümidi kalmamıştı. Rumeli hudutlarında mağlup ordularada isyan hareketleri başlamıştı. Sadirâzam, hayatını kurtarmak için İstanbula firar etmişti. Yalnız At meydanıyla Kubbe altı önlerinde kahraman kesilen Osmanlı ordusu; "Şer'i davamız vardır! Sancak ve möhrü isteriz!", diye isyan etmiş; hareketleri Padişah tarafından makbul (!) görülerek Siyaveş paşa sadirâzam intihap edilmişti. Bundan cesaret alan kahramanların yağmagerlik damarları kabardı. "Her zaman destimize dameni fırsat girmez. Bir kaç gün bizler dahi şu âlemde atıp tutalım. Bir kaç belli başlı erkânı devleti idam etsek cümle nas bizden havfe düşüp arzumuz üzere Devleti âliyyeyi kabzai tasarrufa alırız," [5] diyerek vatanın hudutlarını düşman hücumlarına açık bırakıp İstanbula geldiler..

İstanbul uzun müddet isyan ve kan içinde yuvarlandı. Dördüncü Mehmet hal'edilmişti. Kırk senedenberi karanlık odalarda mahbes hayatı geçirmiş, dimağı bozulmuş olan üçüncü Süleyman hükümdar yapıldı. İstanbul yağmalarla perişan oldu. Kafalar kesiliyor, dükkânlar yağma ediliyordu. Hükümet bu zulümlere nihayet veremiyordu. Halk bizzat harekete geçti. Saraya hücum etti. "Elaman padişahım!, Eşkiyanın elinden elaman!. Şerlerinden bitap kaldık. Avret oğlan bizim değil. Vilâyet gâvur memleketi değildir. Sancağı şerifi ihsan buyurun. Eşkiyayı kıralım," [6] diyerek zulme nihayet vermek istediler. Halk ve kahraman!. ordu arasında kanlı bir mücadeleye başladı ve kahramanların mağlubiyetle neticelendi. Bu isyanlarla memlekét biraz daha harap oluyordu. Hazine boştu. Sarhadlerdeki askerin mevacibi verilemiyordu. Fetvalarla memleketi kurtaracaklarını düşünen hükümet erkânı; "Rızasile olsun, ol-

masın", âyandan yeni bir imdadiye alınmasına karar veriyordu. Bu vazifeyi zorbalara verdiler. Onlar; halkı "Zincir ve tomruğa vurup, hazineyi âmireye imdat edin!", diyerek vazifelerini kendilerine yakışır şekilde yaptılar. Bir taraftan hükümet ve eşkiyanın zulmüyle ezilen halk; diğer taraftan yangın felâketleriyle sefil oluyordu. İstanbul yangınla kül olurken, Yeniçeriler seyirci kalıyorlar; "Şehirli keferesi!. Kul taifesini kırmak hoş mudur!," diyerek halkın felâketleriyle eğleniyorlardı..

İstanbul felâketler içinde yuvarlanırken; Anadolu Cirit oğlu Abbas, Hacı Resul, Hacı Mustafa, Kara Hasan gibi eşkiyalar tarafından soyuluyordu. Bunlar ne kanunu, ne de hükümeti dinliyorlar, akla gelmez salgınlar yaparak memleketi tahrip ediyorlardı. Eşkiya, ülema efendilere, hükümet erkânına küheylan atlar, kiselerle akçalar göndererek kendilerini affettirebiliyorlardı. Rumeli; eşkiya reisliğinden vezaret rütbesine yükselen Yeğen Osman kaşa tarafından perişan edililmekte idi. Hazineye para kalmamıştı. Ordulara yardım edilemiyordu. Düşman için plânlar kurmasını bilmiyen Osmanlı ricalı, halkı soymak için hileler düşünüyordu. "Hane başına üçer adam isteyelim. Rızaları olursa birer bahane ile akçaya tebdil ederiz," [7] diyorlardı. Halk bu kararı kabul edince derhal; "Bizim istediğimiz adamlar, nam ve şan sahibi, Rüstem kıyafet, belinde kılıncı, elinde mızrak, altında küheylan atile olsun," [8] diye yeni bir bahane buluyorlardı. Halk; "Bu kıyafette adam bulamazız," deyince; "Biz buluruz. Hemen hane başına üç yüz kuruş verin," diyorlar ve diğer vilâyetlerde hane başına yüz otuz üç kuruş (!..) alınmasına karar veriyorlardı. Hazinesinin darlığı sona ermemişti. Bir kıye bakır-

[5] Raşit C. 6. S. 522

[6] Silâhdar C. 2. 336

[7] Silâhdar C. 2. S. 375

[8] Silâhdar C. 2. S. 375

Cemiyetin Yaraları

Türk Sözü gazetesi şöyle bir haber neşretti.

“Şehrimizde iki gazino bir çalgılı kahve iki sinema ve yüz yetmiş iki tane de büyüklü ufaklı kahvehane vardır. „

Adanada yüz yetmiş iki kahveha-

dan sekiz yüz akça kesilerek tedavüle çıkarıldı. Halk, elindeki altunu muhafaza için. bu mankırlara rağbet edince bir mankırun bir akçaya geçmesi için fermanlar neşredildi Bu hal; bir kıye bakırı sekiz yüz akçaya almak mecburiyetinde kalan ticaret erbabını batırdı.

Anadoluda isyanlar devam etmekte idi. Sarıca ve Sekbanlarla halk arasında kanlı mücadeleler oluyordu. Eşkiya; halktan yakaladığı kimselerin burunlarını, kulaklarını kesiyor, “Ayaklarına nal kakıp, başlarına kızgın tas „ geçiriyorlardı. Kasaba ve köy halkı büyük şehirlere hicret etmekte idi. Kimse harbe gitmek istemiyordu. “Gidersek nisvan ve sıbyanımızı fahişe misal bayrakları altına alıp mal ve emlakimizi zaptederler „ diye haklı endişeler duymakta idiler. Mahyla, kohyla, Türklüğün şan ve şerefini muhafazaya çalışan Anadolu; Osman oğullarından yardım yerine zulüm görüyordu. Memlekët asırlardanberi bu kadar büyük felâketler görmemişti. İtaatsiz bir ordu, dirayetsiz kumandanlarla zafer elde etmek imkânsızlaşmıştı. Hastalıklı hükümdarlar, ve paraya tapan ülema efendilerle memlekët kurtulamazdı. Fakat cehaletlerine rağmen hoca efendiler de devletin inkiraza doğru sürüklendiğini anlamışlardı. Felâketlere çare bulmak için aktedilen meşhur “Edirne Divanında „ müdebbir bir vezirin iş başına getirilmesine karar verilmişti. Bulunan adam, vaktiyle “Şer’i şerif „ kaidelerine uydurularak nefyedilen Köprülü zade Fazıl Mustafa paşa idi.

ÖMER AZİZ

nenin bulunması ilk nazarda hiç bir mâna ifade etmez, fakat bir parça üzerinde durulduğu vakit bu rakamın fecaati hemen kendini gösterir.

Şehrimizin nüfusu seksen bin olduğuna, ve bu miktarın hiç olmazsa kırk binini kadınlar ve çocuklar teşkil ettiğine göre vasatı olarak iki yüz kırk kişiye bir kahvehane isabet ediyor.

Şimdi kahvelerin, bir cemiyetin bünyesinde ne gibi tesirler yaptığını kısaca tetkik edelim.

1 : Cemiyetin temeli olan aile müessesesini fena halde sarsan âmillerden birisi de kahvelerdir. Bir aile reisi — Eger iş güç sahibi ise — işinden çıktığı zaman doğru kahveye gider ve orada gece yarısına kadar tavla, domino gibi oyunlar oynuyarak evde karısını ve çocuğunu temamilen ihmal ederse artık o ailede sükün ve rahat aramak Zümrüdüanka kuşunu aramağa benzer.

2 : Kahveler, maalesef Türkiyenin her tarafında mütemadiyen çoğalan, dedikodu yerleridir. En hüsnü niyetle yapılmış bir işi kahvehanede yani dedikodu laboratuvarında gayet mükemmel bir sui niyet eseri olur gider.

3 : Kahvehaneler birer tembel tekkesidirler. Gerek Şeyhleri, gerek müridleri sabahtan akşama kadar orada oturmağı bir ibadet telakki ederler.

Geçenlerde bir arkadaşına :

— Yahu !.. bu kadar işi nasıl yapıyorsun ?.. diye sordum. Cevaben :

— Kahvelere gayet nadir giderim dedi.

4 : Ve nihayet bazı öyle süfli kahveler vardır ki yarın yapılacak bir cinayetin plânı bugün orada hazırlanır.

Şu kısa tetkikten bu yerlerin cemiyet için ne kadar muzir olduğu temamilen görünüyor. Şu halde kahveleri

şekline girerek şeytanın refakatinde bütün cehennemi geziyor ve insan ve Allahın sevdiği her şeye kin bağlıyor. Manfred Götenin Faust'una naziremsi hiciv (Hezel) olduğu gibi Cain da Milton'un Kaybolmuş Cenneti için öyledir.

Childe Harold, okunabilecek eserlerinin en iyisidir denilebilir. Dört kantodan ibaret olan bu şiirde Avrupanın bütün tarihi ve romantik safhalarını çok iyi görüşle tasvir atmıştır; ve bilhassa dördüncü kantosunda girişmiş olduğu cidalde mağlubiyetini anlamış bir şekilde çok daha samimi duygularını ifade eder.

* * *

19 uncu asrın mahsulü olan Bayrın eserlerinde zamanının bilhassa ferdiyetçiliğin ve Egoism'in timsalini yaratmıştır. Kayde şayan noktalardan birisi de bütün bu eserlerin baştan aşağı indî oluşu ve bir kişinin ıstırap ve isyanının sedasıdır.

* * *

Her şeyden ziyade, Bayrın gerek Manfred'inde ve gerek Don Juan'ında kırların baharında ötede beride serpilmiş renk renk ve az bulunur çiçekleri de vardır. Bayrın sanatından ziyade 19 uncu asrın inkılâpları içinde kudretli şahsiyetile cemiyetin ıstırapını velev az da olsa dindirmesi ve inkılâbın mehdisi olması itibarile büyük adamlar sırasında anılabilir. [*]

Rasim Eroğlu

[*] Bu yazı için istifade edilen eserler :
Poems narrative and Lyrical : Robert P. st. John
English and American literature : Long.
The masters of English literature : S. Gwnn

Baudelaire'den şiirler :

Seyahata Davet

Yavrum, kardeşim; uzak yerlere gidip beraber yaşamanın zevkini düşün! Sana benziyen o memlekette istediğimiz kadar sevmek, sevmek ve ölmek !.

Bulutlarla karmakarışık semaların ıslak güneşlerinde, ruhum göz yaşları arasından pırlıdıyan hain gözlerinin o esrarengiz sihrini bulur..

Orada her şey sadece ahenk, güzellik, lüks, sükûn ve şehvettir.

Odamızı, yılların perdahladığı pırlıtlı eşya süsleyecek; kokularını amberin müphem kokularına karıştıran en nadide çiçekler, zengin tavanlar, derin aynalar, şark şa'şaası.. her şey, orada ruha gizlice tatlı ana dilini söyleyecek..

Orada her şey sadece ahenk, güzellik, lüks, sükûn ve şehvettir.

Şu kanalların üstünde şu serseri-meşrep gemilerin uyuyuşuna bak ! Onlar, dünyanın bir ucundan, senin en cüz'i arzunu tatmin için gelirler.

Batan güneşler kırları, kanalları, bütün şehri altun ve yakuta bürür; dünya, sıcak bir ışık içinde uyur gider..

Orada her şey sadece ahenk, güzellik, lüks, sükûn ve şehvettir.

AŞIKLARIN ÖLÜMÜ

Hafif kokularla dolu yataklarımız, mezarlar gibi derin sedirlerimiz ve etajerlerin üzerinde, çok daha güzel semalar altında bizim için açmış garip çiçeklerimiz olacak..

Onların son hararetlerini doyasıya emen kalplerimiz iki kocaman meşale olacaklar ve çift ışıklarını ruhlarımıza, bu ikiz aynalara aksettirecekler..

Pembeden ve esrarlı maviden yapılmış bir akşam, aramızda, uzun bir hıçkırık gibi vedalarla dolu tek bir şimşek yapıp sönecek..

Ve, çok sonra; bir melek, vefakâr ve şen, kapıları hafifce açarak, donuklaşmış aynaları ve ölmüş alevleri yeniden canlandırmıya gelecek..

FAKİRLERİN ÖLÜMÜ

Teselli eden ve, heyhat ! yaşatan, ölümdür! Ölüm, hayatın hedefidir; bir iksir gibi bizi dolduran ve mesteden, ve bize, guruba kadar yürümek cesaretini veren yegâne ümittir.

Fırtınada, karda, kırağıda siyah ufkumuzda titriyen ışık budur. Bu ; hayat kitabımızda kaydedilen o kervansaraydır ki içinde yenilebilir, uyunulabilir ve oturulabilir..

Bu; sihirli parmaklarında uykuyu ve meczubane hulyalar mevhibesini tutan, fakir ve çıplak insanların yatağını düzelten bir melektir.

Ölüm, ilâhların zaferidir; ölüm, esrarlı bir ambardır; ölüm, fakirlerin kesesi ve ezeli vatanıdır; ölüm, meçhul semalara açılmış mukaddes bir kapıdır.

Çeviren ; H. H.

Dalga Çocukları

Sarı daima tel tel ve daima dalga dalga kalmalıdır.

§

*Islak pmebe pembelerin en tatlısı, yumuşak beyaz beyazların en güzeli-
lidir.*

§

Dalga çocukları ağız köpüklü bir dalgayı zincire vurup kıyıya çekmelidirler.

§

Renklerin bittiği yerde sesler de bitmelidir, karanlıklar dünya durdukça dilsiz kalmalıdır.

§

Durgun karanlığı dalgalandıran kuvvetler olmalıdır ve ağız köpüklü bir dalgayı dalga çocukları kıyıya çekip teşhir etmelidirler.

§

Biz zaman zaman onların hatırasına seslenebilmeliyiz :

— Dalga çocukları, dalga çocukları !..

Arif Nihat

Batı ve Zeynep

*Batı; renklerden cihaz yapmış,
Batıda renklerden nehirler var..
Zeynep nehirlerin sularile yıkanacak.
Dağlar soğuk, mevsim kış,
Batı renklerden cihaz yapmış.
Her taraf yığın, yığın kar,
Batıda renklerden yangınlar var.
Batıda bulutların gemileri yanacak,
Zeynep yangından nehirlerde yıkanacak.
Batı güzel.. Batı tatlı
Batının ateşleri yangından kanatlı,
Batıda gönüllerin sandalları yanacak.
Dağlar soğuk.. Mevsim kış,
Zeynep yangından nehirlerde yıkanacak*

Yaşar Zeki

ları titriyor.du. Ellerimi yakaladı :

“ — Ne zaman sokar yılan, akar zehir buradan.. Sen dil uzatacak , ben emecek, afsun yapacak.. „ dedi. Ac bir hayvan gibi ağızıma doğru eğilirken, uzak yoldan yük taşımışcasına soluyordu . Yüzümü geri çevirdim :

“ — Yok, ben istemem, olmaz! „ dedim .

Arabın son hali çok korkunçtu. Bileklerimi gittikçe sıkıyor, üstüme abanıyordu.

“ — Bırak, bırak.. Ben gideceğim! „ diye hıçkırmağa , elinden kurtulmak için tepinmeğe başladım. Fakat o; artık bir tek kelime söylemiyor, hep soluyarak beni sırt üstü devirmeğe uğraşiyor, kollarını belime geçirmeğe çalışıyordu. İçine düştüğüm duzağın, önüme dikilen felâketin ne olduğunu anlamıştım. Ayağa kalkmak, vahşî Arabın elinden kurtulmak için çürpiniyordum. Bir kaya gibi dilsizleşiveren bu adamı nasıl yenebilirdim? Feryadımı hiç kimsenin işitemeyeceğini bildiğim halde, yine son bir umutla bağırıyordum. Ama, onun ağızına tıkadığı mendil beni çabuk susturdu.

Arabın sert parmaklı ellerini şalvarımın uçkurluğunda hissettiğim an, sanki ağaçlar, bulutlar, kayalar hep birbirine karıştı, tepemde döndü, döndü, sonra üstüme yıkıldı... Bayılmıştım !

Eminenin gözleri bir yaş taba-

kasile perdelendi. Kaşlarının arasında kırışıklar peyda oldu. Kirpiklerinden yuvarlanan damlalar, dalga dalga kızaran yanaklarından yavaşça süzülüyor, dudaklarının kıvrımında dağılıyordu. Hatıralarının dehşetine fazla dayanamadı : birden yüzünü elleriyle kapadı ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı..

Onu, hayattaki son tesellisi olan hıçkırıklardan ayırmak istemedim. Dakikalarca ğaladı. Sonra; ümitsiz ve donuk bir sesle hikâyesine devam etti :

— Gözlerimi açtığı zaman yap-yalnızdım. Yeşil sarıklı Arap beni kirletmiş, en kıymetli hazinemi çalmış ve kaçmıştı. O saattaki halimi nasıl anlatayım ? Artık benim için her şey bitmişti. Ne Selim, ne başka biri, hatta ne de Ağanın evi.. Dağlara, taşlara, ağaçlara bakarak kıvrana kıvrana ağlıyordum. Nereye gidebilirdim? Kime dert anlatabilirdim.? Her halde Arap, — Bir sene evvel ağanın ölümünden sonra kaybolduğu gibi — yine ortadan kaybolmuştu. Ne yapacaktım? Köye ne yüzle gidecektim? Ağanın karısı beni evinde alıkoyacak mıydı? Selimi görebilecek miydim? Görsem, söylesem bana inanır mıydı?

Kendime böyle binbir türlü şey soruyor, toprağa kapanarak hıçkırıyor, saçlarımı yoluyordum.. Öğle çoktan geçmişti. Gün, gitgide tepenin üstüne yaklaşıyordu. “ — Ne yapacağım.. Ne yapacağım? „ diye uvunuyordum.

(Devam edecek)